

Die syrische Übersetzung des 1. und 2. Thessalonicherbriefes

ins Lateinische übertragen
und mit der altarmenischen Version verglichen

von

Joseph Molitor

Den syrischen Text der beiden Thessalonicherbriefe zu übersetzen und mit der armenischen Version der Zohrab-Ausgabe (Z)^a zu vergleichen — die in Tiflis längst vorgesehene Ausgabe der altgeorgischen Version der Paulusbriefe steht leider immer noch aus — ist deshalb besonders von Nutzen, weil uns für die syrische Überlieferung neben der Peschitta^b und der Harclensis^c auch eine relativ grosse Anzahl von christlich-palästinensischen Fragmenten zur Verfügung steht^d.

Wir bringen nun den Volltext der Peschitta und der oben genannten Fragmente als Ergänzung und unter dem Strich die syrischen Varianten der Harclensis und die armenischen der Zohrabbibel:

^a Vgl. OrChr 55 (1971) (diese Ausgabe!) S. 000, Anm. 2.

^b P. Kilgour, *The New Testament in Syriac* (British and Foreign Bible Society Edition), London 1905-1920.

^c J. White, *Actuum Apostolorum et Epistolarum tam Catholicarum quam Paulinarum versio Syriaca Philoxeniana, tom. II Epistolas Paulinas complectens*, Oxford 1803 (= Harclensis; siglum: H).

^d Es handelt sich um folgende Textausgaben:

- 1) G.H. Gwilliam, *The Palestinian Version of the Holy Scriptures. Five more fragments*, Oxford 1893 = *Anecdota Oxoniensia, Semitic Series, Vol. 1 — Part 5*. (Siglum: ox).
- 2) A. Smith Lewis, *A Palestinian Syriac Lectionary, Containing Lessons from the Pentateuch, Job, Proverbs, Prophets, Acts and Epistles*, London 1897 = *Studia Sinaitica 6* (Siglum: lect).
- 3) A. Smith Lewis, M. Dunlop Gibson, *Palestinian Syriac Texts from Palimpsest Fragments in the Taylor-Schechter Collection*, London 1900 (Siglum: SF).
- 4) A. Smith Lewis, *Codex Climaci Rescriptus. Fragments of Sixth Century Palestinians Syriac Texts of the Gospels, of the Acts, of the Apostles and of St. Paul's Epistles*, Cambridge 1909 = *Horae Semiticae 8* (Siglum: clim).
- 5) F. Schulthess, *Christlich-Palästinische Fragmente aus der Omajjaden-Moschee zu Damaskus*: *Abh. d. Königl. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen, Phil.-Hist. Kl., Neue Folge Bd. 8, Nr. 3*, Berlin 1905 (Siglum: dam).

Aus ihnen gewinnen wir folgende 9 christl.-paläst. Texte oder Textfragmente: 1 Thess 1,1-9 clim; 1 Thess 1,1-3 ox; 1 Thess 3,1-13 SF; 1 Thess 4,1-14 SF; 1 Thess 4,3-15 ox; 1 Thess 4,3-18 lect; 1 Thess 4,15-17 dam; 1 Thess 5,15-28 clim; 2 Thess 1,1-2,2 clim.

- 1,1 Paulus et Silvanus et Timotheus ecclesiae Thessalonicensium¹ *quae*^e,
in^f Deo Patre² et in Domino nostro³ Iesu Christo. Gratia *cum* vobis
et pax⁴.
[clim : Paulus et Silvanus et Timotheus congregationi (coetui) Thessa-
lonicensium in Deo Patre nostro et Domino nostro Iesu Christo :
Gratia *cum* vobis et pax].
[ox : Paulus et Silvanus et Timotheus congregationi (coetui) Thessa-
lonicensium in Deo Patre et Domino nostro Iesu Christo : Gratia
cum vobis et pax].
- 1,2 Gratias-agimus Deo semper⁵ super (= pro) omnibus vobis⁶ et memores
(*part.*) vestri⁷ in orationibus nostris *perseveranter*⁸.
[clim : Gratias-agimus Deo semper *de* (= pro) (*om* omnibus) vobis,
facientes memoriam *vestram* (= vestri) in orationibus nostris sine
tranquillitate (= intermissione)].
[ox : Gratias-agimus Deo semper *de* (= pro) omnibus vobis et fecimus (!)
memorias *vestras* in orationibus nostris sine *tranquillitate* (= inter-
missione)].
- 1,3 *et recordamur ante* (*verb.* coram) Deum Patrem operum⁹ (*acc.*) fidei
vestrae¹⁰ et laboris (*acc.*) (*om* et) dilectionis *vestrae*¹¹ et patientiae
(= sustinentiae) spei *vestrae*¹¹ *quae* in Domino nostro Iesu Christo¹².
[clim : memores (*part.*) operis (*acc.*) fidei vestrae et laboris (*acc.*) (*om* et)
dilectionis *vestrae* et patientiae (= sustinentiae) spei Domini nostri
Iesu Christi ante Deum (*om* et) Patrem nostrum].
[ox : memores <illius> operis (*acc.*) fidei vestrae et laboris (*acc.*) (*om*
et) dilectionis vestrae ...].

^e *kursiv* = keine echte Variante.

^f ——— (Strich unter dem Wort) = wahrscheinlich eine Variante.

¹ Thessalonicensium (*om quae*) in Deo Z.

² + nostro HZ.

³ *om* nostro H.

⁴ prosperitas + a Deo Patre nostro et Domino Iesu Christo H; pax + multiplicabitur
(= multiplicetur) Z (s! Hs^e).

⁵ semper Deo H.

⁶ propter vos omnes (= pro omnibus vobis) Z.

⁷ dum mentionem vestri facimus-nos (= mentionem facientes) H; memoriam facere (*om*
vestri) Z.

⁸ incessanter Z.

⁹ dum memores-sumus operum H; memores-esse vestri operis Z.

¹⁰ *om* vestrae Z.

¹¹ *om* vestrae Z.

¹² Domini nostri Iesu Christi + ante Deum et Patrem nostrum HZ.

- 1,4 *Scimus*¹³ enim electionem vestram, fratres *mei* dilecti Dei¹⁴.
[clim : scientes fratres dilecti [a] Deo electionem vestram].
- 1,5 *Propterea quod*¹⁵ annuntiatio nostra (= evangelium nostrum)¹⁶ nequaquam (= non) in verbo solum fuit ad vos¹⁷, sed etiam¹⁸ in virtute et in spiritu *sanctitatis*¹⁹ et in fiducia (= comprobatione) firma²⁰; etiam (= et) vos scitis²¹ *quomodo* fuimus (facti-sumus) *inter vos* propter vos²².
[clim : quia annuntiatio nostra (= evangelium nostrum) non fuit (facta-est) ad vos in verbo solum sed etiam in virtute et in spiritu *sanctitatis* et in plenitudine multa, sicut <vos> scitis, *quomodo* fuimus (facti-sumus) ad vos ob (= propter) vos].
- 1,6 Et vos nos[tri] imitatores-facti-estis²³ et Domini *nostri*²⁴ qui accepistis verbum in tribulatione *magna*²⁵ et <in> gaudio spiritūs *sanctitatis*²⁶.
[clim : *Ut* etiam vos fiatis (sitis) similes nobis et Domino *qui* accepistis verbum in *afflictione* multa <in> gaudio spiritūs *sanctitatis*].
- 1,7 Et facti-estis²⁷ *similitudo* (= forma²⁸) omnibus credentibus²⁹ *qui existunt* (sg.)³⁰ in Macedonia et in Achaia.
[clim : ita-ut facti-sitis *similitudo* (= forma) omnibus *his qui* credunt (*part.*) in Macedonia et in Achaia].
- 1,8 A vobis enim *auditum-est*³¹ verbum Domini *nostri*³² non solum in Macedonia et in Achaia, sed (*om* et)³³ in omni loco fides vestra *quae* in Deo³⁴

¹³ dum scitis (= scientes) H; scitis Z.

¹⁴ fratres (*om* mei) dilecti a Deo, electionem vestram HZ.

¹⁵ quia Z.

¹⁶ evangelium nostrum HZ.

¹⁷ non fuit (factum-est) in vobis (= apud vos) in verbo solum H; non fuit (factum-est) apud vos solum verbo (verbis »manche«) Z.

¹⁸ et Z.

¹⁹ etiam (= et) in spiritu sancto H; et spiritu sancto Z.

²⁰ *πληροφορία* (Lehnwort!) multa H; complemento (= plenitudine) multo Z.

²¹ quemadmodum (= sicut) scitis H; sicut et scitis autem (= quidem) Z.

²² quales fuimus (= fuerimus) in vobis (= inter vos) propter vos H; quoniam (quod »manche«) quales fuimus in medio vestro propter vos Z.

²³ et etiam vos imitantes (= imitatores) nostri facti-estis H; et vos imitantes (imitatores »manche«) nos (nostri »manche«) Z.

²⁴ et Domini HZ.

²⁵ cum accepistis verbum in afflictione multa H; recepistis verbum in multa tribulatione Z.

²⁶ cum gaudio spiritus sancti H; laetitiae spiritus sancti.

²⁷ ita-ut sitis (fueritis) H; esse (fieri) vos Z.

²⁸ *τυποι* H; modum Z.

²⁹ omnibus qui credunt H; omnibus credentibus Z.

³⁰ *om* H; qui sunt Z.

³¹ a vobis enim diffusum-est H; quia vobis divulgatum-est Z.

³² verbum Dei HZ.

³³ sed H; sed (+ et »manche«) Z.

³⁴ quae-est ad Deum H; quae (*om* quae »manche«) apud (= ad) Deum est Z.

audita-est³⁵, ita-ut non *necesse-habeamus ut dicamus* super vos (= de vobis) aliquid (= quicquam)³⁶.

[clim : A vobis enim *auditum-est* verbum Domini, non solum in Macedonia et in Achaia, sed (*om* et) in omni loco fides vestra *quae* ad Deum *exivit*³⁵, ita-ut non *simus indigentes loquentes* iis aliquid (= quicquam)].

1,9 Ii (= ipsi) enim (*om* de nobis) enarrant³⁷ qualem ingressum habuimus ad vos³⁸ et quomodo conversi-estis ad Deum³⁹ ex timore (= cultu) idolorum⁴⁰, ut *serviatis*⁴¹ Deo vivo et vero.

[clim : Ii (= ipsi) enim *nuntiant super* ...].

1,10 Dum exspectatis⁴² Filium eius ex (= de) caelo (caelis) Iesum, illum quem stare-fecit (= suscitavit) ex mortuis, ille⁴³ qui liberat nos⁴⁴ ex (= ab) ira *quae* venit (*part.* = veniet) (= ventura)⁴⁵.

2,1 Et vos¹ scitis, fratres *mei*², *quod introitus noster ad vos*³ *nón vacue* (= *vacuus*) factus-est (fuit)⁴.

2,2 Sed prius *passi-sumus*⁵ et contumeliis affecti-*sumus*⁶ sicut scitis in Philippis⁷ et tunc in *αγωνα* (= certamine) magno⁸ *loquentes cum vobis* in *παρησια* (= fiducia) Dei⁹ *annuntiationem* (= evangelium) Christi¹⁰.

³⁵ exivit H; dispersa-est Z.

³⁶ ita-ut non habeamus indigentiam loqui iis aliquid (= quicquam) H; quia abhinc nihil (= *nón*) est necesse (necesse est »manche«) nobis et loqui ullum (= quid) Z.

³⁷ Ii (= ipsi) enim propter nos (= de nobis) enarrant H; quia iidem <autem = quidem> annuntiant propter nos (vos »manche«) Z.

³⁸ <quoniam> quomodo (= qualis) fuit nobis introitus apud (= ad) vos Z.

³⁹ et quomodo (+ et »manche«) vos-convertistis apud (= ad) Deum Z.

⁴⁰ ab idolis H; ex (= ab) idolis Z.

⁴¹ ad agendum servitium H; servire Z.

⁴² et ad exspectandum (= exspectare) H; et exspectare Z.

⁴³ illum quem stare-fecit (= suscitavit) ex mortuis Iesum illum H; quem suscitavit ex mortuis Iesum Z.

⁴⁴ qui liberat (*part.*) nos H; qui salvaturus est nos Z.

⁴⁵ ex (= ab) ira *quae* ventura est Z.

¹ vos enim H; vos ipsi Z.

² fratres mei H; fratres Z.

³ ingressum nostrum qui ad vos H; introitum nostrum apud (= ad) vos.

⁴ propterea quod *nón* vanus fuit H; quia non vanus (= inanis) fuit Z.

⁵ sed dum praevenimus (*praes.*) (= prius) *passi-sumus* H; sed *prae-* (= ante *adv.*) *passi* Z.

⁶ et contumeliis affecti-*sumus* H; et ignominia-affecti Z.

⁷ quemadmodum (= sicut) scitis in Philippis H; sicut vos autem (= quidem) scitis in medio Philippensium Z.

⁸ *om* et tunc in *αγωνα* magno HZ.

⁹ in *παρησια* (= fiducia) fuimus in Deo nostro H; fiducialiter-*egimus* [in] Deo nostro Z.

¹⁰ evangelium Dei in *αγωνα* (= certamine) multo H; evangelium Dei magno bello (= certamine) Z.

- 2,3 Exhortatio (*verb.* consolatio) nostra enim¹¹ non fuit¹² ex errore¹³ neque ex immunditia¹⁴ neque in dolo¹⁵,
- 2,4 sed quemadmodum (= sicut) probati-sumus [a] Deo¹⁶, ut crederetur nobis *annuntiatio* (= evangelium) *eius*¹⁷, ita¹⁸ loquimur non sicut (= quasi) hominibus placeamus¹⁹ sed Deo <illi> qui probat²⁰ corda nostra.
- 2,5 Nec enim unquam oblectati-sumus <in> elocutione adulationis²¹ sicut scitis²² nec in praetextu (= occasione) aviditatis (= avaritiae)²³: Deus testis²⁴.
- 2,6 Nec dum quaerimus (= quaerentes) gloriam ex (= ab) hominibus²⁵, non ex (= a) vobis nec ex (= ab) aliis²⁶, dum (cum) possemus (potuimus) molesti esse sicut (= ut) Apostoli Christi²⁷.
- 2,7 Sed facti-sumus (fuius) inter vos *humiles* et ut (= tamquam) nutrix *ardenter-diligens* filios suos²⁹.
- 2,8 Ita etiam nos *ardenter-diligimus* et cupimus dare vobis³⁰ non solum

¹¹ illa *πιστις* (= fiducia) enim nostra H; quia (*om* »manche«) consolatio (= exhortatio) nostra (vestra »manche«) Z.

¹² *om* fuit H.

¹³ propter errorem (= de errore) H; ab (= de) errore + est Z.

¹⁴ neque ex impuritate H; et non (= neque) a (= de) coinquinatione (= immunditia) Z.

¹⁵ neque in dolo H; et non (= neque) tribulatione Z.

¹⁶ sed quemadmodum (= sicut) probati-sumus ex (= a) Deo H; sed sicut electi-sumus a Deo Z.

¹⁷ ad-comissum-habendum (= ut crederetur; *om* nobis) evangelium (*om* Dei) H; fidelem fieri (esse) evangelio (*om* Dei) Z.

¹⁸ ita H; eodem-modo et Z.

¹⁹ non quemadmodum (= quasi) hominibus placentes H; non ut hominibus placentes (*verb.* placiti fieri) Z.

²⁰ sed Deo <illi> qui probat H; sed Deo qui investigat (= probat) Z.

²¹ non enim unquam in verbo adulationis fuius + apud vos H; quia non unquam (= nunquam) verbis blanditiarum fuius + apud vos Z.

²² sicut scitis H; sicut et vos <autem = quidem> scitis Z.

²³ nec in praetextu audiatis H; et non (= neque) in occasione avaritiae Z.

²⁴ Deus est testis H; sicut et Deus testatur Z.

²⁵ needum quaerimus (= quaerentes) ex (= ab) hominibus glorificationem (= gloriam) H; et non (= nec) quaesivimus gloriam ab hominibus Z.

²⁶ non ex (= a) vobis nec ex (= ab) aliis H; non a vobis et non (= nec) ab illis Z.

²⁷ dum (cum) possemus (potuimus) <in> oneri-esse sicut (= ut) Apostoli Christi H; potentes eramus sicut (ut »manche«) Christi Apostoli oneri-esse Z.

²⁸ sed facti-sumus quieti (= mansueti) in medio vestrum H; sed facti-sumus mansueti in medio vestrum Z.

²⁹ sicut nutrix una quae nutrit liberos (*om* suos) Z.

³⁰ ita dum cupimus vos nobis-complacuit dare vobis H; eodem-modo (= ita) et nos desiderabamus (desideravimus »manche«, desiderantes) in vobis, placitum videbatur (*ευ-δοκew*) nobis dare Z.

- annuntiationem* (= evangelium) Dei³¹, sed etiam animas nostras³², propter quod (= quia) dilecti nostri-estis (*verb.* vos)³³.
- 2,9 Memores-estis enim, fratres *nostri*³⁴, quod *fatigabamur* et *labora[ba]-mus*³⁵ <in> opere *manuum nostrarum* nocte ac die³⁶, ne (*verb.* ut ... non) uni ex vobis molesti essemus³⁷ (*om* praedicavimus in vobis evangelium Dei³⁸).
- 2,10 Vos testes et Deus *noster*, quomodo³⁹ *praedicavimus vobis annuntiationem* (= evangelium) Dei⁴⁰ (*om* sancte et iuste) et *sine culpatione fuimus ad vos omnes credentes*⁴¹ :
- 2,11 quemadmodum (= sicut) scitis quod ex unoquoque (= unumquemque) ex vobis⁴² sicut pater ex filiis suis (= filios suos)⁴³
- 2,12 *quaerentes fuimus* (= rogabamus) et *implentes in cordibus vestris* (= consolantes vos)⁴⁴ et *testificantes vobis*⁴⁵ ut ambuletis sicut decet Deum⁴⁶ <ille> qui vocavit vos in *regnum suum* et gloriam suam⁴⁷.
- 2,13 *Propter hoc etiam nos gratias-agimus continuo* Deo⁴⁸, quod verbum (*om* auditus) Dei *quod accepistis ex* (= a) *nobis*⁴⁹, nón sicut verbum

³¹ nón solum evangelium Dei H; non solum evangelium Dei Z.

³² sed etiam <ipsas> animas nostras H; sed et animas nostras Z.

³³ propter quod dilecti nostri facti-estis H; nam dilecti nostri facti-estis Z.

³⁴ memores-estis enim, fratres mei H; memores-fuistis (memores-estis »manche«), fratres Z.

³⁵ laboris nostri et defatigationis HZ.

³⁶ dum nocte (+ enim *mg*) ac die servientes eramus H; quia nocte ac die operabamur Z.

³⁷ ad hoc ut non (= ne) molesti-essemus cuiquam (= ulli) ex vobis H; propter (ad »I Hs«) non-oneri-essendum (= ne oneri essemus) alicui ex vobis Z.

³⁸ + praedicavimus in vobis evangelium Dei H; + praedicabamus vobis (in vobis »manche«) evangelium Dei.

³⁹ vos testes et Deus quomodo (= quam) H; vos ipsi testamini et Deus quomodo (= quam) Z.

⁴⁰ ex V. 2,9.

⁴¹ pure (= sancte) et recte (= iuste) et sine culpa vobis qui creditis (= credentibus) facti-sumus (fuimus) H; sanctitate et iustitia et integritate vobis credentibus fuimus Z.

⁴² sicut scitis quomodo unumquemque ex vobis H; sicut et scitis <autem = quidem>, quia quemque ex vobis (= unumquemque vestrum) Z.

⁴³ sicut pater filios suos H; ut (= sicut »manche«) pater filios (*om* suos) Z.

⁴⁴ confortabamus vos et exhortabamur H; consolati-sumus (*om* vos) et solacium-praebuimus Z.

⁴⁵ et obtestabamur ad hoc H; et ponebamus testimonium Z.

⁴⁶ ut ambularetis sicut digne Deo H; ingredi vos digne Deo (coram Deo »manche«) Z.

⁴⁷ <ille> qui vocavit vos in regnum suum et in glorificationem (= gloriam) H; qui vocavit vos in suum regnum et in gloriam Z.

⁴⁸ et propter hoc etiam nos gratias-agimus Deo continuo H; propter illud (= ideo) et nos gratias-agimus Deo incessanter Z.

⁴⁹ propterea quod cum accepistis verbum auditus ex (= a) nobis Dei H; quia accipientes auditum verbi Dei.

- hominum accepistis id⁵⁰, sed sicut (*verb.* quemadmodum) existit (= est) vere verbum Dei⁵¹ et illud in opere operatur in vobis in iis qui credentes (= in vobis ipsis qui creditis)⁵².
- 2,14 Vos enim, fratres mei, imitatores facti-estis ecclesiis (= ecclesiarum) Dei⁵³ quae (om sunt) in Iudaea hae quae in Iesu Christo⁵⁴, quod (= quia) sic sustinuistis etiam vos ex (= a) filiis tribus vestri (= contribulibus vestris)⁵⁵ sicuti (*verb.* quemadmodum) et ii (= ipsi) ex (= a) Iudaeis⁵⁶.
- 2,15 Illi qui (om et) Dominum nostrum Iesum Christum occiderunt et prophetas qui ex eis⁵⁷ et nos persecuti-sunt et Deo non placent⁵⁸ et faciunt occursum (= adversitatem) omnibus hominibus⁵⁹.
- 2,16 Qui prohibent nos ut loquamur cum gentibus ut vivant (= salvae fiant)⁶⁰ ad explenda peccata sua semper⁶¹; advenit enim super eos ira (om Dei) in finem⁶².
- 2,17 Nos autem, fratres nostri, fuimus orbatu ex (= a) vobis tempus horae⁶³, in facie nostra et non in corde nostro⁶⁴, et abundantius studuimus videre faciem vestram in dilectione multa⁶⁵.

⁵⁰ accepistis nón verbum hominum H; ábs nobis recepistis non ut-verbum hominum Z.

⁵¹ sed (sicut est vere) verbum Dei H; sed sicut (ut »manche«) verum verbum Dei Z.

⁵² <illud> quod etiam operatur in vobis iis (= ipsis) qui creditis H; quod (qui ?) et efficientes <autem = quidem> in vobis credentibus Z.

⁵³ vos enim imitatores facti-estis, fratres mei, ecclesiis (= ecclesiarum) Christi (ecclesiis (= ecclesiarum) Dei *mg*) H; quia vos imitatores facti-estis, fratres, ecclesiarum (ecclesiis) Dei Z.

⁵⁴ quae existunt in Iudaea in Christo Iesu H; quae sunt in Iudaea in Christo Iesu Z.

⁵⁵ propter haec cum eadem passi-estis etiam vos a contribulibus vestris H; quia easdem passiones passi-estis et vos a vestris contribulibus Z.

⁵⁶ sicuti et ii (= ipsi) ex (= a) Iudaeis H; sicut et illi (ii »manche«) a Iudaeis Z.

⁵⁷ illi qui etiam Dominum Iesum occiderunt et prophetas suos H; qui et Dominum Iesum occiderunt et prophetas Z.

⁵⁸ et Deo non placent H; et Deo non placuerunt (*verb.* ex oculis exierunt).

⁵⁹ et omnibus hominibus obviam-sunt (= adversantur) H; et omnibus hominibus contrafacti-sunt Z.

⁶⁰ dum prohibent nos ad-loquendum (= loqui) gentibus <ita-> ut serventur H; et prohibebant nos loqui gentibus (= Gentibus) ut liberentur (= liberarentur) Z.

⁶¹ ut impleant peccata sua semper H; ut consummationem (= compleant) peccata sua semper Z.

⁶² advenit autem super eos ira (*om Dei*) in consummationem H; nam [per]venit (*verb.* perventa-est) super eos ira (*om Dei*) usque in finem Z.

⁶³ nos autem fratres mei cum orbatu-sumus ex (= a) vobis H; sed nos fratres si tamen orphani mansimus a vobis ad tempus unum (= aliquod) Z.

⁶⁴ in *προσωπον* (persona, facie) et non <in> corde H; facie (*pl. t.*) et non corde (*pl.*) Z.

⁶⁵ abundantius studuimus videre *προσωπον* (= faciem) vestram in (= cum) desiderio multo H; magis adhuc studiosi-fuimus videre faciem vestram magna concupiscentia Z.

- 2,18 Et voluimus, *ut veniremus ad vos*⁶⁶, ego Paulus semel et iterum⁶⁷ et impedivit *me satanas*⁶⁸.
- 2,19 Quae-est enim spes *nostra et gaudium et corona gloriationis nostrae*⁶⁹, nisi vos coram Domino nostro Iesu in adventu eius⁷⁰?
- 2,20 Vos-estis enim gloria (*verb. glorificatio*) nostra et gaudium nostrum⁷¹.
- 3,1 Et propterea quod non sustinemus (*om* amplius)¹, volumus manere <in> Athenis soli-nos.
[SF: ... sustinen[te]s voluimus enim, *ut maneamus* <in> Athenis soli-nos].
- 3,2 Et <e>mittemus *ad vos* Timotheum, fratrem nostrum et ministrum Dei in annuntiatione (= evangelio) Christi³, ut firmaret vos et *quaereret ex vobis* (= rogaret vos) *super fidem vestram*⁴,
[SF: et misimus *vobis* Timotheum, fratrem nostrum et *auxilium nostrum* ... annuntiationis (= evangelii) Dei, ut(i) confirmaret vos et ... vos *de fide vestra*].
- 3,3 ut nemo *ex vobis taedio-afficiatur* in afflictionibus his⁵; vos enim scitis ipsi quia in hoc positi-sumus⁶.
[SF: ut nemo *sit motus in his afflictionibus*; vos enim scitis quia in hoc nos pos[iti sumus].

⁶⁶ ideo voluimus <per>venire ad vos H; propter hoc volui venire apud (= ad) vos Z.

⁶⁷ ego *μεν* (= quidem) Paulus (+ et) semel et iterum H; ego (*om* quidem) Paulus (*om* et) semel et bis Z.

⁶⁸ et impedivit me satanas; et evacuavit (= impedivit) nos satanas Z.

⁶⁹ quae-est enim spes nostra aut gaudium aut corona gloriationis (= gloriae) (*om* nostrae) H; nam quae est nostra spes vel laetitia vel corona gloriationis (*pl. t.*) nostrae Z.

⁷⁰ aut (= an) *νόη* etiam vos coram Domino nostro Iesu in adventu eius H; nisi (+ et) »manche« vos in Domino coram (= ante) Domino Iesu Christo in eius adventu Z.

⁷¹ vos enim existite (= estis) gloria (*verb. glorificatio*) nostra et gaudium H; quia vos estis gloria nostra et laetitia Z.

¹ propter hoc dum non amplius sustinemus (= sustinentes) H; propter quod non adhuc toleramus (= sustinemus) (tolero = sustineo »manche«) Z.

² volumus dimitti (= relinquere) in *Αθηνας* soli H; quia bene visum-est nobis solum manere (manere solum »manche«) <in> Athenis Z.

³ et <e>misimus Timotheum fratrem nostrum et ministrum Dei (+ et adiutorem nostrum) in evangelio Christi H; et misimus Timotheum fratrem nostrum et cooperatorem evangelii Dei et Patris Christi Z.

⁴ ad id ut firmaret vos et consolaretur pro fide vestra H; firmare vos et consolari propter fidem vestram Z.

⁵ ut nemo vacillet (= commoveatur) in afflictionibus his H; ne taedeat vos in tribulationibus his Z.

⁶ vos enim scitis ipsi quia in hoc positi-sumus H; nam vos ipsi <autem = quidem> scitis quia in idem (= eodem!) stamus Z.

- 3,4 Etiam cum apud (*verb.* ad) vos fuimus *enim*⁷, prae-diximus vobis quod futuri-sumus affligi⁸, sicut scitis quod factum-est⁹.
[SF: Et enim (= nam et) cum apud (*verb.* ad) vos fuimus, *diximus* vobis quia ...].
- 3,5 Propter hoc etiam ego non (*om* amplius) sustinui¹⁰, donec misi *ut sciam* fidem vestram¹¹, ne forte tentet vos tentator¹² et [ne] sit (fiat) labor noster vanus¹³.
[SF: Propter [ea] ... ego ... misi ... vos ... *fiat* labor noster].
- 3,6 Nunc autem postquam venit ad nos Timotheus a vobis¹⁴ et *annuntiavit*-nobis <super> fidem *vestram* et <super> dilectionem vestram¹⁵ et quod (= quia) *existit* ad vos (= habetis) memoria (*verb.* mentio) nostra bona (= memoriam nostram bonam) semper¹⁶, et *desideratis* (*part.*) *videre nos sicuti* etiam nos vos¹⁷.
[SF: Nunc quia venit Timotheus ad nos á vobis et *annuntiavit* nobis fidem *vestram* et dilectionem vestram ... bonam].
- 3,7 Propter hoc consolationem-accepimus (= consolati-sumus) in vobis, fratres *nostri*¹⁸, super *omnes tristitias nostras* (= angores nostros) et *afflictiones nostras propter* fidem vestram¹⁹.
[SF: ob ... fratres ... maerore nostro - -].

⁷ etiam cum apud (*verb.* ad) vos fuimus H; nam dum apud vos <autem = quidem> eramus Z.

⁸ praedicebamus vobis quod futuri-fuimus (futuri-eramus) affligi H; prae-diximus vobis quoniam tribulationes [per]venturas-esse super nos Z.

⁹ quemadmodum (= sicut) etiam factum-est etiam scitis H; sicut et (*om* et »manche«) factum-est <autem = quidem> et scivistis Z.

¹⁰ propter hoc etiam ego dum non amplius sustineo (= sustinens) H; propter illud (hoc »manche«) et ego quia non (+ adhuc »manche«) tolerabam Z.

¹¹ <e>misi ad cognoscendam fidem vestram H; misi scire fidem vestram Z.

¹² ne forte tentaverit vos ille qui tentat H; ne-forte tentaverit (tentaret »manche«) et (*om* et »manche«) vos tentator Z.

¹³ et [ne] in vanitatem fiat labor noster H; et vana fiat (fieret »manche«) defatigatio nostra Z.

¹⁴ nunc autem cum venit Timotheus ad nos ex (= a) vobis H; at iam (= nunc) ut venit Timotheus a vobis apud (= ad) nos Z.

¹⁵ et annuntiavit nobis fidem et dilectionem vestram H; et dedit nobis annuntiationem (*verb.* promissionem) fidei vestrae et dilectionis Z.

¹⁶ et quod (= quia) existit vobis memoria (*verb.* mentio) (= habetis memoriam) nostri bona (= bonam) + semper H; quia (*om* et) habetis (habebatis »manche«) in sensu memoriam nostri bonam in omni hora (= semper) Z.

¹⁷ dum desideramus videre vos quemadmodum (= etiam) etiam nos vos H; et (*om* et »manche«) concupiscentes estis (= concupiscitis) videre nos sicut et nos Z.

¹⁸ propter hoc consolationem-accepimus (= consolati-sumus), fratres nostri, super vos (= de vobis) H; propter hoc (illud et »manche«) consolati-sumus in vobis, fratres Z.

¹⁹ super omnem *αναγκη* (= necessitatem) et afflictionem nostram per (*verb.* <in> manu) fidem vestram H; super omnes calamitates et necessitates vestras (nostras »manche«) per (*verb.* in manu) fidem vestram Z.

- 3,8 Et nunc vivimus²⁰, si vos constituemini in Domino nostro²¹.
- 3,9 Qualem enim gratiarum-actionem possumus retribuere pro vobis Deo²² super omne gaudium quo gaudemus propter vos²³.
[SF: *Quas* (= quales) autem *gratiarum-actiones nos* possumus reddere (*part.*) Deo *de vobis super* omne gaudium quod gaudemus *super* vos coram (= ante) ...].
- 3,10 Sed quod (= quia) ante (*verb.* coram) Deum nostrum abundanter supplicabimus nocte ac die²⁴, ut videamus faciem vestram²⁵ et perficiamus id quod deficiens (= deest) fidei vestrae²⁶.
[SF: ... ut videamus faciem vestram ... *defectionem* fidei vestrae].
- 3,11 Ipse autem Deus (*om et*) Pater noster²⁷ et Dominus noster Iesus Christus dirigat viam nostram ad vos²⁸.
[SF: Ipse autem Deus (*om et*) Pater noster et Dominus noster Iesus Christus aequam-faciat (= dirigat) viam nostram ad vos].
- 3,12 Et (*om Dominus*) multiplicet et abundare-faciat dilectionem vestram <quae> unius ad alterum (= ad invicem) et ad omnem-hominem (= omnes)²⁹, quemadmodum nos ardenter-diligimus vos³⁰;
[SF: Ipse autem Dominus multiplicet et abundare-faciat in dilectione *vos* ad invicem et ad omnem-hominem (= omnes) sicut etiam nos ... [in vobis].
- 3,13 et stabiliat corda vestra sine culpatione in sanctitate³¹ ante (*verb.*

²⁰ propterea quod (= quoniam) nunc vivimus H; quia nunc vivi sumus (= vivimus; *om sumus* »Hs v. 1319«) Z.

²¹ si vos stabitis in Domino H; si vos firmi statis in Domino Z.

²² qualem enim gratiarum-actionem possumus retribuere Deo pro vobis H; quam possumus gratiarum-actionem offerre Deo Z.

²³ super omne gaudium <illud> quo gaudemus propter vos coram Deo nostro (= ante Deum nostrum) H; propter vos super omnem laetitiam qua (*acc.*) laetamur propter vos coram Deo nostro Z.

²⁴ dum nocte ac die bene (= valde) abundanter (= abundantius) supplicamus (*part.*) H; nocte ac die magis adhuc obsecro (obsecramus »manche«) Z.

²⁵ ut videamus (*inf.* !) *προσωπον* (= faciem) vestram H; videre faciem vestram Z.

²⁶ et perficiamus (*inf.*) (= compleamus) defectus fidei vestrae H; et firmare egestatem fidei vestrae Z.

²⁷ ipse autem Deus et Pater noster H; sed ipse Deus et Pater noster Z.

²⁸ dirigat viam nostram (*verb.* quae nostra) ad vos H; dirigat viam nostram apud (= ad) vos Z.

²⁹ vos autem Dominus multiplicet et abundare-faciat in dilectione in invicem et ad omnem-hominem (= omnes) H; et vos ipse Dominus multiformes et abundantes faciat dilectione per (= in) invicem et ad omnes Z.

³⁰ quemadmodum etiam nos ad vos H; sicut et nos in vobis Z.

³¹ ad hoc ut [con]firmetis corda vestra inculcata in sanctitate H; firmare corda vestra innocentia in sanctitate Z.

coram) Deum (*om* et) Patrem nostrum³², in adventu Domini nostri Iesu Christi <qui> cum omnibus sanctis eius (*om Amen*)³³.

[SF: *ut(i) confirmet corda vestra absoluta [a] culpa* in sanctitate ante Deum Patrem nostrum, in adventu Domini nostri Iesu Christi cum omnibus sanctis eius (*om Amen*)].

- 4,1 Proinde, fratres *mei*, *quaerimus ex vobis* (= rogamus vos) et *supplicamus vos* in Domino nostro Iesu¹ <quod = :> *sicut* accepistis ex (= a) nobis², quomodo *deceat ut ambuletis* et *placeatis* Deo³, ut abundanter augeatis⁴.

[SF: In posterum (*om ergo*), fratres, <nos> *quaerimus ex vobis* et *incitamus vos* in Domino Iesu, ut sicut accepistis ex (= a) nobis, ita cadit (*part.*) vobis *ut sitis ambulantes* et *placentes* Deo, ita ut sitis <vos> ambulantes ut sitis *μαλλον redundantes*].

- 4,2 Scitis enim quatenus mandata dedimus vobis <in> Domino nostro Iesu⁵.

[SF: Scitis enim *haec* mandata, quae dedimus vobis <in> Domino nostro Iesu].

- 4,3 Haec est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra⁶, et ut sitis liberati ex (= ab) *omni* fornicatione⁷;

[SF: Ea [est] enim voluntas Dei, *sanctitas* vestra, ut abstineatis ex (= a) fornicatione;]

[ox: ... Dei, *sanctitas* vestra, ut abstineatis ex (= a) fornicatione].

- 4,4 et sit sciens (= sciat) unusquisque *ex vobis* possidere vas suum⁸ *in* sanctificatione et honore⁹;

³² ante (*verb.* coram) Deum et Patrem nostrum H; coram Deo et Patre nostro Z.

³³ cum omnibus sanctis eius H; una-cum omnibus sanctis suis Z.

¹ proinde ergo, fratres mei, supplicamus vos et persuademus (*πεισαι*) in Domino Iesu H; abhinc (= de cetero) (*om ergo*) fratres, obsecro (obsecramus »manche«) vos et consolor (*παρακαλέω*) (consolamur »manche«) in Christo Iesu Z.

² quemadmodum accepistis ex (= a) nobis H; sicut recepistis a nobis Z.

³ sicuti (= quomodo) deceat vos ambulare et placere Deo H; <quoniam> quomodo oportet vos ingredi (= ambulare) et placitos-fieri (= placere) Deo Z.

⁴ ita ut ambuletis et abundetis magis H; sicut et ingredimini (= ambulatis) <autem = quidem> ut magis ac magis (*verb.* adhuc quam adhuc) adiciamini (= abundetis) in eundem Z.

⁵ scitis enim (+ fratres mei), quatenus mandata dedimus vobis per Dominum Iesum Christum H; et scitis <quoniam> qualia mandata dedimus vobis (accepimus vobis »I Hs«) in Domino Iesu Z.

⁶ haec enim existit (= est) voluntas Dei, sanctitas vestra H; quia haec est voluntas Dei sanctitas vestra Z.

⁷ ut remoti-sitis (= abstineatis) ex (= a) fornicatione H; abstinere (*verb.* foras fieri) vos ab (+ omni »I Hs«) fornicatione Z.

⁸ scire (= ut sciat) unusquisque ex vobis vas suum possidere H; scire (= ut sciat) unusquisque ex vobis suum vas acquirere Z.

⁹ in sanctitate et in honore H; sanctitate et honore Z.

[SF : et ut *sit unusquisque ex vobis sciens* (= sciat), ut *sit acquirens* (= acquirat) vas suum in honore et *in sanctitate* ;]

[ox : et ut *sit sciens* (= sciat) quisque (*verb.* omnis quis) ex vobis ut sit acquirens (= acquirat) vas suum in honore et *in sanctitate* ;]

4,5 et non passione desiderii sicut reliquae gentes illae¹⁰ quae non *cognoscunt* (*part.*) Deum¹¹ ;

[SF : non in passione *cupiditatis* sicut gentes *hae* quae non cognoscunt Deum ;]

[ox : non in passione *cupiditatis* sicut quaecumque (= sicut et) gentes *hae* quae non cognoscunt Deum ;]

4,6 nec *sitis intenti* ad-transeundum (= ut transeat) et ad-fraudendum (= fraudet) quis fratrem suum in *hoc* negotio¹², propterea quod (= quia) Dominus noster est vindex super haec omnia (= de his omnibus)¹³, sicuti etiam longe a-tempore diximus vobis et testificati-sumus¹⁴.

[SF : (*om* et) ne *sit quis* transiens (= transeat) et iniuriā-afficiens (= iniuriā-afficiat) fratrem suum in ... quoniam vindicabit *ipse* Dominus super omnia haec, sicut praediximus (*verb.* priorem-fecimus diximus) vobis et testificati-sumus].

[ox : ne sit quis transiens (= transeat) et iniuriā-afficiens (= iniuriā-afficiat) fratrem suum in *opere*, quoniam vindicabit *ipse* Dominus *noster* de omnibus sicut praediximus (*verb.* priorem-fecimus diximus) et testificati-sumus].

4,7 Non enim vocavit vos Deus in immunditiam sed in sanctificationem¹⁵.

[SF : Non enim vocavit ...].

[ox : Non enim vocavit vos Deus in impuritiam sed in sanctificationem].

4,8 Proinde qui spernit, non hominem spernit¹⁶, sed Deum, ille qui dedit in vobis spiritum suum sanctum¹⁷.

¹⁰ et non in passione desiderii quemadmodum (= sicut) etiam gentes illae H ; ne (= non) in doloribus (= passione) concupiscentiae sicut et alii gentiles (= aliae Gentes) Z.

¹¹ quae non cognoscunt Deum H ; qui (= quae) non sciunt (= ignorant) Deum Z.

¹² ut non (= ne) transeat [quis] et fraudet in actione (= negotio) fratrem suum H ; ne (= non) supergredi (supergressionem facere »manche«) et privare (= defraudare) in causa <ista> fratrem suum Z.

¹³ propterea quod (= quia) vindex Dominus<-est> propter omnia haec H ; nam vindex est Dominus super omne istud Z.

¹⁴ quemadmodum (= sicut) etiam praediximus (*verb.* priorem-fecimus diximus) et testificati-sumus H ; sicut prae-diximus vobis et posuimus testimonium Z.

¹⁵ non enim vocavit nos Deus super impuritatem sed in sanctitate ; nam non vocavit nos Deus in coinquinationem sed in sanctitatem Z.

¹⁶ itaque ergo ille qui spernit, non hominem spernit H ; abhinc (= itaque) qui reicit non hominem reicit Z.

¹⁷ sed Deum, ille qui etiam dedit spiritum sanctum in nobis H ; sed Deum qui (sicut »manche«) et dedit spiritum (*om* suum) sanctum in vobis Z.

[SF : ... qui iniuria-afficit hominem, hominem nón <-existit> iniuriā-afficit (*part.*), sed Deum hunc qui ... dedit spiritum suum *sanctitatis intra vos*].

[ox : Igitur is-qui iniuriā-afficit hominem, non existit (= est) is iniuriā-afficiens, sed Deum, qui dedit spiritum suum *sanctitatis intra vos*].

- 4,9 Super dilectionem (= de dilectione) autem *fratrum* non necesse-habetis scribere (= ut scribam) vobis¹⁸; vos enim ipsimet edocti estis Dei (= a Deo), ut diligatis alter alterum (= invicem)¹⁹.

[SF : De dilectione autem fratrum non indigentia ut scribamus vobis; vos ipsi enim docti estis ex (= a) Deo ut diligatis invicem].

[ox : De dilectione fratrum nón (*verb.* non-existit) necesse-habetis ut scribam vobis; vos enim docti estis ex (= a) Deo, ut diligatis invicem (*verb.* vos vobis)].

- 4,10 Etiam facitis ita omnibus fratribus (= in omnes fratres) in *omni* (= tota) Macedonia²⁰; quaero (= rogo) ex vobis (= vos), fratres *mei*, ut abundetis (*om* magis)²¹.

[SF : Sicut facitis id omnibus fratribus [qui] sunt in omni M(acedonia) ... et redundantes].

[ox : Ecce-enim facitis id omnibus fratribus qui-sunt in Macedonia. Quaerimus (= rogamus) autem ex vobis (= vos), fratres, ut sitis magis (*μαλλον*) amplificati et redundantes.]

- 4,11 et studeatis ut sitis quieti et occupati (= solliciti) in actionibus vestris²², et sitis (*perf. optativus*) servientes <in> manibus vestris, sicut mandavimus vobis²³,

[SF : et ut sitis quiescentes et operam-dantes in negotiis-privatis vestris ...].

¹⁸ propter autem caritatem fraternitatis non existit nobis indigentia (= necessitas) (= non habemus necessitatem) scribere (= ut scribamus) vobis H; sed propter fratrum-dilectionem non-est ullo[modo] necesse scribere apud (= ad) vos Z.

¹⁹ ipsi enim vos docti ex (= a) Deo existis (= estis) ad hoc, ut diligatis invicem H; quia vos ipsi <autem = quidem> a-Deo-instructi estis ad invicem diligendum (ad (*verb.* apud) invicem dilectionem »manche«).

²⁰ etiam enim facitis id in omnibus fratribus (= in omnes fratres) et in illis (= illos) qui in omni (= tota) Macedonia H; nam et facitis <autem = quidem> idem in omnes fratres qui sunt in omnibus regionibus Macedonum Z.

²¹ persuademus (*πεισαι* = rogamus) autem vobis (= vos) fratres nostri ut abundetis *μαλλον* (magis) H; obsecro (= rogo) (obsecramus »manche«) vos fratres magis adhuc abundare (adicere »manche«) et multiplicari Z.

²² et insectemini et et quiescatis et operemini ea quae vestra H; quietum-esse et operari quemcumque Z.

²³ et serviatis <in> manibus vestris quemadmodum (= sicut) etiam praecepimus (*παρρηγέλειν*) vobis H; et operari manibus vestris (suis »manche«) sicut et (*om* et »manche«) mandavimus vobis Z.

[ox : et ut sitis quiescentes et operam-dantes in negotiis-privatis vestris et ut sitis laborantes <in> manibus vestris sicut quaecumque (= sicut et) mandavimus vobis,]

- 4,12 ut *sitis ambulantes* in habitu (σχημα) ad *extraneos*²⁴, et (om aliquid) super neminem (= de nullo) necesse-habeatis²⁵.

[SF : et *sitis ambulantes* pie ad eos qui extra (= foris), et aliquid cuiusquam ne sitis indigentes].

[ox : ut *sitis ambulantes* pie ad eos qui extra (= foris), et aliquid nullius sitis indigentes].

- 4,13 Volo autem, ut *cognoscatis*, fratres *mei*, <quod = :> super eos qui dormiunt (= de dormientibus) ne sitis dolentes (= contristantes)²⁶, sicut ceteri quibus spes non existit (= qui spem non habent)²⁷.

[SF : <Ego> volo, fratres, ut sitis qui non cognoscunt (= esse ignorantes) de iis qui dormierunt, ne sitis contristantes (= contristemini) sicut reliqui (= ceteri) qui non habent spem (*verb.* ii quibus non existit spes)].

[ox : Nón (*verb.* non-existit) volumus, fratres, ut non sitis in-animum-inducentes (= ignorantes) de iis qui dormierunt, ut(i) non sitis contristantes sicut et reliqui (= ceteri) qui non habent spem (*verb.* ii quibus non-existit spes)].

(lect : Nón (*verb.* non-existit) <nos> autem volumus <autem> ut non sitis scientes (= ut nesciatis), fratres, de iis qui dormierunt, ne sitis contristantes (= contristemini) sicut reliqui (= ceteri) qui non habent spem (*verb.* ii quibus non existit spes)).

- 4,14 Si enim credimus quod Iesus mortuus-est et surrexit (*verb.* stetit), ita etiam Deus eos qui dormierunt *in* Iesu, adducit (*part.* = *fut.*) cum eo.

[ox : Si enim credimus quia (= quod) Iesus mortuus-est et surrexit (*verb.* stetit), ita etiam Deus eos qui dormierunt *in* Iesu, adducit (= adducet) cum eo].

[lect : Si enim credimus quia (= quod) Iesus mortuus-est et surrexit (*verb.* stetit), hoc-modo (= ita) Deus etiam eos, qui dormierunt qui

²⁴ ita-ut ambuletis in pulchritudine habitūs (σχημα = εὐσχημόνως !) ad illos qui foras (= foris) H; ut ingrediamini (= ambuletis) honeste apud (= ad) externos Z.

²⁵ et non super quem (= et nullius) indigentiam habeatis (= indigeatis) H; et ne ullo (= nullo) indigentes sitis Z.

²⁶ non volo (= nolo) [autem] ut non sciatis (= ignoretis) fratres mei super illos (= de illis) qui dormiunt ut non contristemini H; non volo (= nolo) (non volumus = nolimus »manche«) fratres quod (= ut) ignorantes sitis (= ignoretis) propter dormientes (= de dormientibus) ne contristemini Z.

²⁷ sicut etiam ceteri quibus non-existit spes (= qui non habent spem) H; sicut et alii (illi »manche«) quibus non existit spes (= qui non habent spem) Z.

Iesu Christi sunt ipse suscitat (*part.* = suscitabit) et adducit (*part.* = adducet) cum eo²⁸.

- 4,15 Hoc *autem* dicimus vobis in verbo Domini *nostri*²⁹ <quod = :> nos <ii->qui supersumus in adventu Domini *nostri* qui vivimus³⁰, non assequemur (= praeveniemus) eos qui dormierunt³¹.

[ox : Hoc <nos> dicimus vobis in verbo Domini, quia nos ...].

[dam : ... Domini ... <hi> qui viventes (= viv[imus]), <hi> qui relict[us] in adventum Domini, nón-sumus *assequentes* (= nón assequimur [= assequemur]) illos qui dormierunt].

[lect : Hoc enim <nos> dicimus vobis <in> verbo Domini, quia nos <hi> qui viventes (= vivimus), <hi> qui relict[us] in adventum Domini, nón <nos> assequimur (*part.* = assequemur) illos qui dormierunt].

- 4,16 Quoniam ipse Dominus *noster* in mandato (= iussu) et in voce archangeli et in cornu (= tuba) Dei descendet ex (= de) caelo³², et mortui qui in Christo resurgent *prius*³³.

[dam : Quoniam ipse Dominus in mandato ...].

[lect : Quoniam ipse Dominus in mandato (*om* et) in voce archangeli et in voce buccinae (*verb.* cornus) Dei descendet a (= de) caelo et mortui qui in Christo surgunt (*verb.* stant = surgent) primi].

- 4,17 Et tunc (= deinde) nos <ii->qui supersumus qui vivimus³⁴, rapiemur cum eis simul in nubibus (= nubes) in occursum Domini *nostri* in *aëre*³⁵, et ita (= sic) semper cum Domino *nostro* erimus.

[dam : ... qui relinquimur (*part.*) simul (*verb.* una) cum eis rapiemur in nu(bibus) in oc ... Domini in (aë)r(e) et hoc-modo semper cum ...].

[lect : deinde ita nos <hi> qui vivimus (*verb.* viventes), <hi> qui

²⁸ ita Deus etiam illos qui dormierunt per (*verb.* in manu) Iesum adducet cum eo H; eodem modo et Deus dormientes per Iesum (Christum »I Hs«) ducet una-cum eo Z.

²⁹ hoc enim vobis dicimus in verbo Domini H; at hoc dicimus (dico »manche«; scimus »I Hs«) Domini verbo Z.

³⁰ <quod = :> nos <illi> qui viv[imus] (*verb.* viventes), <illi> qui relict[us] (= relict[us] sumus) in adventu Domini H; quod nos qui vivi sumus manentes (+ sumus »manche«) in adventu Domini Z.

³¹ non assequemur (= praeveniemus) illos qui dormierunt H; non ad-tempus-pervenimus (*praes.*) (= praevenimus *praes.*) dormientibus Z.

³² quoniam ipse Dominus in mandato (= iussu) (*om* et) in voce archangeli et in tuba Dei descendet ex (= de) caelo H; quia ipse Dominus decreto (*om* et) in voce archangeli et in tuba Dei descendit (*praes.*) a (= de) caelo Z.

³³ et illi mortui qui in Christo surgent primum H; et mortui in Christo surgent [prae]vie Z.

³⁴ postea (= deinde) nos qui vivimus <illi> qui relict[us] H; tunc et nos qui vivi manentes sumus Z.

³⁵ simul cum eis rapiemur in nube (= nubem) in occursum Domini in aere (= aera) H; una-cum eis rapiemur nubibus obviam Domino in aera Z.

relinquimur (*part.*), simul unā cum eis <nos> rapimur (*part.*) in nubibus (= nubes) *in occursum* Domini in aëre (= aëra), et hoc-modo (= ita) semper cum Domino <nos> sumus (*part.* = erimus)].

- 4,18 *Estote ergo consolantes* invicem (*verb.* alter alterum) <in> verbis his. [lect: igitur (*verb.* ens ergo) consolamini (*imp.*) invicem (*verb.* dimidium dimidio) in his verbis].

(Fortsetzung folgt)

³⁶ et ita (= sic) semper cum Domino erimus H; et ita semper una-cum Domino erimus Z.

³⁷ itaque consolamini invicem <in> verbis his H; abhinc (= itaque) consolamini (*imp.*) invicem verbis his Z.